

מדרחוב יפו בירושלים: בין הזנחה לשגשוג

הפיכתו של מרחב ציבורי-עירוני לידידותי עבור הולכי רגל (walkability) טומנת בחובה יתרונות רבים. לצד השפעות סביבתיות ובריאותיות חיוביות, קיומו של מרחב שנעים להסתובב בו מקנה לעיר יתרונות כלכליים הנובעים מעצם היותו מוקד משיכה עבור מספר גדול של אנשים. תהליך יצירתו של מרחב ציבורי מזמין ואטרקטיבי צריך להתבסס על שיתוף הציבור, המשתמש העיקרי במרחב הציבורי, ומטרתו העיקרית היא הקניית אותה תחושת נעימות ההופכת את המקום לכזה שנעים להתהלך בו. מימוש מטרה זו עשוי להיות קשה ומורכב שכן זיהוי מדויק של אותה תחושת נעימות, העולה בזמן ההליכה במרחב ציבורי ידידותי, כמו גם המעבר מתחושה אישית-אינדיבידואלית לתחושה אוניברסלית כלל ציבורית, אינם תמיד אפשריים.

בהרצאתו במסגרת הסמינר המכוני באוניברסיטה העברית, הציג אדריכל הנוף רם איזנברג דרך ייחודית לחקור את המרחב החוויתי של אנשים המקיימים הליכה בעיר. המחקר שנערך בתל אביב, התבסס על שתי הנחות יסוד: ראשית, בחוויה האישית גלומה החוויה האוניברסלית. שנית, כל חוויה אנושית היא נגישה למרות היותה זרה עבור החוקר. שיטת המחקר כללה הליכות עומק בהן יצאו אנשים שונים להליכה יחד עם מראיין-מקשיב ותיעדו את חווית ההליכה ללא הכוונת המראיין. לאחר מכן, בוצע ניתוח של החומרים שנאספו וזוהו נושאי הליבה. תוצאות המחקר הצביעו על כך כי הנושאים האוניברסליים שהשפיעו על חווית ההליכה במרחב היו התרחשויות חיים, כלומר, מידת החיות והיצירתיות המאפיינות את המרחב, חזות המרחב והחופש מדריכות שמשמעו המידה בה מייצר המרחב נוחות או דריכות. בהיבט של חזות המרחב, דובר על השפעת דופן הרחוב על התחושה ברחוב. כך למשל לדופן הרחוב הייתה השפעה חיובית על חווית ההליכה כאשר היא הייתה פעילה, מטופחת, שמורה והפעילות בה גלשה אל הרחוב. מנגד, ייצרה דופן הרחוב תחושה שלילית כאשר

אופיינה כדופן אטומה, מוזנחת וההזנחה בה גלשה אל הרחוב. בנוסף, מן המחקר עלה כי למדרכות הייתה השפעה חיובית על חווית ההליכה כאשר הן אופיינו בנוחות, נגישות ומראה מטופח שכלל צמחייה ועצים. מנגד, למדרכות הייתה השפעה שלילית על חווית ההליכה כאשר היו בהן חסימות, הזנחה, לכלוך ומחסור בצל.

דוגמא מעניינת למרחב ציבורי שעבר שינוי מהותי, אשר הפך אותו לידידותי יותר להולכי רגל, הוא רחוב יפו בירושלים. הפעלת הרכבת הקלה בשנת 2011 והפיכת חלק מהרחוב למדרחוב הגדילה את כמות המבקרים באתרים מרכזיים לאורך הרחוב ושיפרה את חווית ההליכה בו. במספר מובנים, ניתן לראות כי לאורך רחוב יפו מקיימת דופן הרחוב את התנאים הנדרשים ליצירת חווית הליכה חיובית כפי שעלה במחקרו של רם אייזנברג: היא חיה, דינמית, מטופחת והפעילות בה גולשת, במספר מקומות, אל הרחוב עצמו. יחד עם זאת, במהלך השוטטות בחלקים מסוימים של הרחוב ניתן להיתקל גם בתופעות ההופכות את חווית ההליכה לפחות נעימה: מראה לא מטופח, העדר עצים, צמחיה וצל. בנוסף, במספר מקומות לאורך הרחוב, באזור התחנה המרכזית, ישנם מבנים נטושים ומוזנחים אשר משרים אווירה שלילית והופכים את חווית ההליכה ברחוב לפחות נעימה וידידותית. גם היעדרה של הפרדה בין הולכי הרגל הגודשים את הרחוב לרוכבי אופניים מקשה על חווית ההליכה והופכת אותה לפחות נוחה ואף למסוכנת.

הפיכתו של חלק מרחוב יפו למדרחוב הייתה צעד חיובי בכיוון הנכון אשר הגביר את כמות הולכי הרגל לאורכו והפך את ההליכה בו לנוחה ונעימה יותר. יחד עם זאת, טרם הושלמה המשימה. על העיריה לתקן את המפגעים הקיימים בו כמו המבנים הנטושים, העדר הצמחייה והצל וכן את חוסר הפרדה בין הולכי הרגל לבין רוכבי האופניים. בנוסף, יש לשקול הליך שיתוף הציבור באופן דומה לזה שנעשה במחקרו של רם אייזנברג בתל אביב וזאת מתוך מטרה לזהות את המרכיבים אשר עשויים לייצר חווית הליכה חיובית ברחוב. היותו של רחוב יפו מרכז העסקים הראשי של ירושלים, מעמדו וחשיבותו ההיסטורית, הופכים אותו לבעל פוטנציאל כלכלי-עירוני רב אשר ימומש כאשר יתוקנו המפגעים המצויים בו.